

Furtive lifeworld; A Case Study of Female Students from Yazd

Yegane Showghosho'ara^{*}, Jabbar Rahmani^{**}

Sara Faridzade^{***}

Abstract

Universities play a crucial role in shaping the social identities of students by providing a cultural space for identity formation. This process varies based on the students' original culture and their experiences within the university setting. This study focuses on exploring the identity experiences of female students from Yazd at the university. It aims to understand how these students, with their specific backgrounds and upbringing, perceive and construct their identities within the university environment as a new cultural space. By using a grounded theory approach, the research analyzes the identity experiences of female students from Yazd who attended universities in Tehran and Yazd. The study also examines how school, peer groups, family, and the Yazd community influence the identities of these students. The main concept identified is the idea of identity bifurcation. The findings reveal that Yazdi girls construct their identity in two distinct spaces: the internal (private) and the external (public). Their agency is primarily expressed in the internal space, where, while adhering to the collective norms of Yazdi culture and family, they engage in unique and unconventional experiences in their private world.

^{*} M.A in Youth Studies, Faculty of Social Sciences, University of Tehran (Corresponding Author), ORCID: 0009-0000-9666-1409, yeganeh.shough@ut.ac.ir

^{**} Associate Professor of Cultural Anthropology at Institute for Cultural, Social and Civilization Studies, rahmani@iscs.ac.ir

^{***} Assistant Professor of Sociology at Faculty of Social Sciences, University of Tehran, sara.faridzadeh@ut.ac.ir

Date received: 08/04/2024, Date of acceptance: 15/06/2024

Keywords: University, identity, female students, bifurcation of identity, furtive lifeworld.

Introduction

Social identity distinguishes individuals while connecting them to society. It is shaped through social interactions and is essential for sociological research (Jenkins, 2015: 6). Identities are not fixed; they evolve based on various environmental factors (ibid: 7-9). Giddens refers to this evolving process as the "politics of life," highlighting the reflective choices individuals make regarding their identity. In modern society, opportunities for personal creativity are plentiful, making identity formation a dynamic process (Schäfers, 2021: 125-166).

Universities, as cultural spaces, play a significant role in shaping students' identities. This formation varies based on students' backgrounds and university experiences, making it impossible to define a universal pattern for social identity construction in academic settings. For instance, a Yazdi girl may find Yazd University's environment more familiar than Tehran University. This research focuses on the identity construction of Yazdi female students, considering the university a modern space for identity formation.

The study aims to answer the question: How do female students from Yazd choose their life politics and exercise their agency in constructing their identities? The research does not seek hidden identities but explores how these students actively build their identities in the university setting.

Materials and Methods

The research employs Grounded Theory, a qualitative method designed to develop a theory around the studied phenomenon. This method was chosen because no prior hypotheses existed about the identity of female Yazdi students. Grounded Theory systematically builds theories based on real data, setting aside preconceptions to create new theories from the empirical analysis (Flick, 2022: 19).

Participants were selected based on relevance to the topic rather than statistical representation. Data was analyzed continuously, guiding further sampling. Grounded Theory's ongoing data collection and field observation allowed the researcher to spend extensive time in the field (ibid: 64-65).

Eighteen semi-structured interviews were conducted, with participants ranging in age from 19 to 35 years. Most were unmarried and studied at public universities, though

71 Abstract

some attended private or Azad universities. The students came from various academic fields such as humanities, natural sciences, and the arts.

Discussion and Results

The study focuses on Yazdi female students attending universities in Yazd and Tehran, comparing their identity formation processes. The primary concept that emerged is identity bifurcation, where Yazdi girls live in two identity spaces: personal/private and collective/public. The private space allows them to build their identities away from societal judgment, while the public space adheres to the cultural norms of their community.

For those studying in Yazd, their identity is heavily influenced by the familiar environment. Their private space is limited, with only a few people having access to it, while their public persona is shaped by Yazdi cultural standards.

In Tehran, Yazdi girls experience a larger private space, with more people allowed in. However, when they return to Yazd, they conceal this identity to conform to local norms. In both settings, the students maintain a dual identity, carefully balancing public and private aspects of their lives to minimize social repercussions.

Conclusion

The research demonstrates that the identity construction of Yazdi girls is shaped by their environment, with a strong influence from Yazdi culture and norms. Their identity formation, particularly their agency, is primarily expressed in private spaces, where they navigate life politics with more freedom than in public.

Contrary to expectations, moving to Tehran does not lead to radical transformations in these girls' identities. They continue to adhere to the norms of Yazdi culture, despite the opportunities for change presented by the more liberal environment of Tehran. Conservatism is a key feature of their identity formation, as they prioritize gradual, internal change over significant external shifts.

The concept of furtive lifeworld emerged as a critical element, describing how Yazdi girls create private worlds to exercise their agency without disrupting public norms. These hidden spaces allow them to live dual lives, participating in public life while maintaining personal autonomy.

In conclusion, Yazdi girls construct their identities in a way that balances both public conformity and private individuality. Whether in Tehran or Yazd, they live

according to similar patterns, with their identity bifurcation enabling them to navigate between the public and private spheres without confronting their cultural heritage.

Bibliography

- Afrasiabi, Hossein, Fahimeh Khoobyari, Shafie Ghodrati, & Saeid Dashtizad (2016), *A Study on Social Factors Affected Youth Hope to Future (Case Study: University Students in Yazd)*, *Motale'at-e Rahbordi-e Varzesh va Javanan*, 15(31), 1-20. [in Persian]
- Afshani, Seyed Alireza, Hassan Salmani, & Hamide Shiri Mohamadabad (2021), *Avamel-e Ejtema'e-e Mortabet ba Modiriat-e Badan dar bein-e Javanan-e Shahr-e Yazd [Social factors related to body management among the youth of Yazd city]*, *Majale-Ye Jam'e Shenasi-Ye Iran*, 22(4). [in Persian]
- Afshani, Seyed Alireza, Neda Javaherchian, & Mansour Haghghatian (2019), *Problematic of Self-Emancipation in Virtual Space Qualitative Exploration How Micro-Influencers of Instagram in Yazd Express Themselves*, *Motale'at va Tahghighat-e Ejtema'e dar Iran*, 8(1), 115-143. [in Persian]
- Afshani, Seyed-Alireza, Abbas Askari Nedoshan, Akbar Zar'e Shahabadi, & Somaye Fazel Najaf-abadi (2007), *Naqsh-e Mrdan dar Tanzim-e Khanewade va Kontrol-e Barwari dar Shahr-e Yazd [The role of men in family planning and fertility control in Yazd city]*, *Refah-e Ejtema'e*, 29-52. [in Persian]
- Askari Nedoshan, Somaye, va Fatemesadat Musavi Nedoshan (2020), *Eshteghal-e Zanan va Qodrat-e Tasmingiri dar Khanewade: Motale'-Ye Tatbiqi-Ye Zanan-e Shaghel va Gheireshaghel dar Shahr-e Yazd [Women's employment and decision-making power in the family: a comparative study of working and non-working women in Yazd city]*, *Motale'at-e Polis-e Zan, payapei* 32, 111-128. [in Persian]
- Askari-Nodoushan, Abbas, Faride Shams-Ghahfarokhi, Leila Zandy, & Mohammadreza Rezaei (2019), *Demographic Perspective on the Recent Migration Follows in Yazd Province*, *Farhang-e Yazd*, 1(1), 83. [in Persian]
- Askari-Nodoushan, Abbas, Mohamadjalal Abasi Showazi, & Rasul Sadeqi, (2009), *Madaran, Dokhtaran va Ezdewaj (Tafawotha-Ye Nasli dar Ideha va Negareshha-Ye Ezdewaj dar Shahr-e Yazd) [Mothers, daughters and marriage (generational differences in the ideas and attitudes of marriage in the city of Yazd)]*, *Motale'at-e Rahbordi-Ye Zanan*, 11(44), 7-36. [in Persian]
- Azani, Mehri, Mojtaba Hatami, & Hossein Hatami (2011), *Analysis on Citizenship Culture in the City of yazd*, *Barnamerizi-Ye Fazaae*, 1(1), 81-102. [in Persian]
- Eskandari, mansure (2018), *Howiat-e Ejtema'e-Ye Dokhtran-e Daneshjoo-Ye Daneshgah-e Azad-e Eslami-Ye shahr-e Thran [Social identity of female students of Islamic Azad University of Tehran]*, *The third international conference on management, accounting, economics and science*, Hamadan. [in Persian]
- Eslami, Behroz, Morvarid Arefmanesh, & Mehdi Dehghanchleshtori (2020), *A study of the lifestyle of students in Yazd province based on the ideal model of a worthy graduate of the Iranian higher education system (Socio-political dimension)*, *Farhang-e Yazd*, 2(3), 37-64. [in Persian]

73 Abstract

- Firuzjaeian Galugah, Aliasghar, va Azade Shafe'e (2017), *Asibshenasi-Ye Shahrandi-Ye Zistmohiti ba Ta'kid bar Blitafawoti-Ye Zistmohiti (Mored-e Motale'e: Shahrwandan-e Shahr-e Yazd) [Pathology of environmental citizenship with an emphasis on environmental indifference (case study: citizens of Yazd city)]*, Motale'at-e Jame'eshenakhti-e Shhira, 7(25), 19-42. [in Persian]
- Flick, Uwe (2022), *Doing Grounded Theory*, translated by Elham Ebrahimi, Tehran: Jihad-e Daneshgahi Publications. [in Persian]
- Giddens, Anthony (2015), *Consequences of Modernity*, translated by Mohsen Salasi, Tehran: Nashr-e Markaz. [in Persian]
- Jenkins, Richard (2002), *Social Identity*, Turaj Yar Ahmadi, Tehran: Shiraze. [in Persian]
- Kiani, Mojdeh & Siamak Najafi (2018), Social Trust and Social Identity; Rethinking in Educated Women Social Identity Case of the University of Tabriz, *Zan va Jame'e*, 9 (34), 275-294. [in Persian]
- Kiani, Mojdeh & Zaenab Torkan (2018), *Collective Identity and Sense of Social Security of Female Students State University of Babol*, Motale'at-e Zan va Khanevade, 6(1) payapei 11, 27-48. [in Persian]
- Rahimi, Zahra, & Alireza Etedal (2021), *Tafkik-e Jensiati dar Daneshgah-e Farhangian az Negah-e Daneshju Mo'aleman va Ostadan (Motal'e-Ye Mowredi: Daneshgah-e Farhangian-e Yazd) [Gender segregation in Farhangian University from the perspective of students, teachers and professors (case study: Farhangian University of Yazd)]*, Motal'eat-e Barname-Ye Darsi-Ye Amuzesh-e ali, no. 23. [in Persian]
- Rahmani, Jabbar & Mehri Tayebinia (2018) *Women's Social Identity Change Based on Discourse Experience of University: The Case of Married and Working Women*, *Jam'e Shenasi-Ye Nahadha-Ye Ejtema'e*, 5 (11), 123-151. [in Persian]
- Sarukhani, Baqer va Mryam Raf'atjah (2004), *Zanan va Baz Ta'rif-e Hoviat-e Ejtema'e [Women and the redefinition of social identity]*, *Majale-Ye Jame'e Shenasi-Ye Iran*, 5(2), 133-160. [in Persian]
- Skidmore, William (1996), *Theories of Sociology; Theoretical thinking in sociology*, translators: Ali Mohammad Hazeri, Ahmad Rajabzade, Sa'ed Sabzian, Aliasghar Moghadas, & Ali Hashemi Gilani, Tehran: Taban. [in Persian]
- Zare Shahabadi, Akbar & Mohsen Shahab Samani (2018), *A Comparative Study of Social Apathy among Isfahan and Yazd University*, *Fasname-Ye Towse'e-Ye Ejtema'ee*, 13(2), 91-116. [in Persian]
- Zare Shahabadi, Akbar, & Zakye Soleimani (2011), *Tabyen-e Doganegi-Ye Tasaworat-e Qalebi-Ye Jensiati az Nazar-e Daneshjuyan-e Daneshgah-e Yazd [Explaining the duality of stereotypical gender perceptions according to the students of Yazd University]*, *Refah-e Ejtema'e*, 11(41), 369-398. [in Persian]
- Zare Shahabadi, Akbar, & Zeinab Mir'ali Seyedkhondi (2019), *Barrasi-Ye Rabete-Ye bein-e Mardsalari va Behdasht-e Barvari dar Shahr-e Yazd [Investigating the relationship between patriarchy and reproductive health in Yazd city]*, *Anjoman-e Jam'iat-Shenasi-e Iran*, *Peyapey-e* 9, 56-74. [in Persian]

Zolfali Fam, J'afar & Mozafar Ghafari (2009), *Tahlil-e Jame'eShenakhti-Ye Howiat-e Ejtema'e-Ye Dokhtaran-e Daneshju-Ye Daneshgah-e Gilan [Sociological analysis of social identity of female students of Gilan University]*, Pajuhesh-e Javanan, Farhang va jame'e, - (3), 121-140. [in Persian]

زیست‌جهان پستویی؛ مطالعه موردی دانشجویان دختر یزدی

یگانه شوق‌الشعراء*

جبار رحمانی**، سارا فریدزاده***

چکیده

دانشگاه به‌عنوان یک فضای فرهنگی، نقش مهمی در فرآیندهای برساخت هویت اجتماعی دانشجویان دارد. این فرآیند بر حسب فرهنگ مبدأ و نوع تجربه‌هایی که در فضای دانشگاهی برای دانشجویان شکل می‌گیرد، می‌تواند صورت‌بندی‌های مختلفی داشته باشد. مسئله این پژوهش، تجربه هویت دختران یزدی در دانشگاه است و با این پرسش آغاز شده که دختران یزدی با توجه به بسترها و محیط‌هایی که در آن رشد کرده و تربیت شده‌اند، چگونه محیط دانشگاه را به‌مثابه بستر فرهنگی جدید، تجربه می‌کنند و همچنین از خلال این تجربه، هویت آن‌ها چگونه برساخت می‌شود؟ در این پژوهش از روش نظریه داده‌بنیاد برای فهم تجربه هویت دختران یزدی استفاده شده است. نمونه‌های مورد مطالعه در این تحقیق، دختران یزدی هستند که در دو بستر تهران و یزد به دانشگاه رفته‌اند. تأثیرات مدرسه، گروه‌های دوستی، خانواده و جامعه یزد بر هویت این دختران نیز بررسی شده است. مقوله اصلی ساخته‌شده برای این دو گروه، مقوله دوفضایی شدن هویت است. یافته‌ها نشان می‌دهد که دختران یزدی در دو فضای هویتی مبتنی بر اندرونی و بیرونی، هویت خود را برساخت می‌کنند و عمده عاملیت آن‌ها در فضای

* کارشناس ارشد، مطالعات جوانان، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،
yeganeh.shough@ut.ac.ir

** دانشیار، گروه مطالعات فرهنگی، پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی، تهران، ایران،
rahmani@iscs.ac.ir

*** استادیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران، sara.faridzadeh@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۶

اندرونی رخ می‌دهد. آن‌ها در عین پابندی به قوانین جمعی فرهنگ و خانواده یزدی، در زیست‌جهان پستویی خود تجربه‌های متفاوت و هنجارشکنانه دارند.

کلیدواژه‌ها: دانشگاه، هویت، دختران دانشجو، دوفضایی شدن هویت، زیست‌جهان پستویی.

۱. مقدمه و بیان مسئله

هویت اجتماعی خصلت همه انسان‌ها به عنوان موجودات اجتماعی است. هویت هر فرد، تفاوت‌ها و شباهت‌های او را با دیگران مشخص می‌سازد. برخی متفکران معتقدند که تمام هویت‌های انسانی، هویت اجتماعی نیز هستند؛ زیرا هویت با معنا ارتباط دارد و معنا نتیجه توافق یا عدم توافقی است که میان انسان‌ها شکل می‌گیرد (جنکینز، ۱۳۹۴: ۶). بدون هویت اجتماعی، جامعه‌ای شکل نمی‌گیرد و تحقیق در حوزه جامعه‌شناسی، بدون توجه به هویت اجتماعی افراد ممکن نیست.

پژوهش‌های حوزه هویت نشان می‌دهند که هویت‌ها دگرگون می‌شوند. افراد در طول زندگی با یک هویت زندگی نمی‌کنند بلکه در طول زمان و بنا بر شرایط مختلف محیطی، هویت خود را تغییر می‌دهند و در هویت خود بازاندیشی می‌کنند (همان: ۹-۷).

از نظر گیدنز، سیاست زندگی به فرآیندهای بازاندیشی و انتخاب‌هایی که افراد در زندگی روزمره خود انجام می‌دهند، اشاره دارد. تغییرات هویتی با سیاست‌های زندگی افراد تناسب دارد و برای شناسایی هویت و تغییرات آن باید سیاست زندگی آن‌ها نیز مورد توجه قرار بگیرد. نظام اجتماعی معاصر، راه‌های متنوع خلاقیت‌های فردی را پیش پای انسان قرار می‌دهد و افراد در این فضا دارای هویت واحد نیستند. هرچه محیط اطراف متمایزتر باشد، کنش انسان متنوع‌تر می‌شود زیرا فرآیند من‌سازی با روند سازگاری فرد با محیط عینی، ذهنی، فرهنگی، اجتماعی و از سوی دیگر با توانایی و امکان بازگشت به خود همراه است (شفرز، ۱۴۰۰: ۱۶۶-۱۲۵).

دانشگاه به‌عنوان یک فضای فرهنگی، نقش مهمی در برساخت هویت اجتماعی دانشجویان دارد. این فرآیند برساخت هویتی بر حسب فرهنگ مبدا دانشجویان و نوع تجربه‌هایی که در فضای دانشگاهی برای آن‌ها شکل می‌گیرد، می‌تواند صورت‌بندی‌های مختلفی داشته باشد. بنابراین نمی‌توان از یک قاعده عام و یکسان برای فهم الگوهای برساخت هویت اجتماعی در بستر دانشگاهی صحبت کرد. برای مثال، محیط دانشگاه یزد برای دختر یزدی به مراتب آشنا تر از محیط دانشگاه تهران به حساب می‌آید. در این پژوهش مسئله، حول برساخت هویت

دختران دانشجوی یزدی محدود شده و دانشگاه به‌عنوان بستر هویت‌ساز مدرن مورد توجه قرار گرفته‌است.

هرچقدر فضای زندگی افراد به یکدیگر شبیه‌تر باشد، هویت جمعی آن‌ها نیز به یکدیگر نزدیک‌تر است. برای مثال، هویت جمعی دختران دانشجوی یزدی در دانشگاه تهران به یکدیگر شبیه‌تر است و این گروه از افراد با دختران دانشجوی دانشگاه یزد هویت متفاوتی می‌سازند. هرچند که هویت جمعی متمرکز بر نقاط شباهت است اما فرد عاملیت دارد و هویت خود را بر ساخت می‌کند. بهتر است بگوییم افراد در کسب هویت جمعی خود منفعل عمل نمی‌کنند. اگرچه فرد هویت جمعی دانشجو را از محیط می‌گیرد، اما در ساحات مختلفی از هویت خود تغییر ایجاد می‌کند. تمرکز اصلی این پژوهش بر نقاطی است که این دختران تلاش دارند هویت خود را بر ساخت کنند و به عبارتی، افسار زندگی‌شان را به دست بگیرند؛ زیرا در این نقاط است که افراد عاملیت خود را در اتخاذ سیاست زندگی‌شان نشان می‌دهند.

هویت جمعی، انواع مختلفی دارد و بسترهای ایجاد شده توسط مدرنیته مانند دانشگاه می‌تواند شکل‌دهنده نوعی از هویت جمعی در افراد باشد. یعنی دانشجویان با قرار گرفتن در فضا و محیط دانشگاه و تجربه مناسبات محیط دانشگاهی، هویتی را بر ساخت می‌کنند که امکان بازاندیشی در آن برای آن‌ها فراهم است. دختران دانشجوی یزدی نمونه‌ای هستند تا از خلال تجربیات آن‌ها بتوانیم به هویت بر ساخت شده دانشجویان دختر غیرتهرانی نزدیک شویم و به این سوال پاسخ دهیم که دختران دانشجو چگونه سیاست زندگی خود را انتخاب می‌کنند و عاملیت آن‌ها در بر ساخت هویت خود به چه صورت است؟ ما به دنبال هویتی پنهان نیستیم، بلکه می‌خواهیم بفهمیم افراد چگونه هویت خود را در بستر دانشگاه بر ساخت می‌کنند.

جوانی، دورانی است که فرد تلاش بیشتری دارد که هویت و سیاست زندگی خود را انتخاب کند. برای فهم هویت افراد و گروه‌ها نیاز است به بسترهای اجتماعی که فرد در آن قرار می‌گیرد توجه کرد. برای کنشگرانی که در بسترهای اجتماعی جدید قرار می‌گیرند، بازسازی یا بر ساخت هویت جدید مهم است. این موضوع در جامعه ایرانی، در بسترهایی مانند محیط‌های دانشگاهی بسیار اهمیت دارد. مطالعات موجود بیانگر عاملیت مهم این بستر در تحولات هویتی و بر ساخت هویتی کنشگران دانشگاهی است.

۲. پیشینه پژوهش

۱.۲ هویت دانشجویان در دانشگاه

در پژوهش‌های مختلف انجام‌شده، هویت اجتماعی دختران دانشجوی دانشگاه‌های مختلف ایران مورد بررسی قرار گرفته است. در تحقیقی ترکان و کیانی (۱۳۹۷) به این نتیجه رسیدند که ۷۸/۵ درصد از دانشجویان دختر دارای هویت جمعی بالا بوده‌اند. این پژوهش نشان داد که بین هویت جمعی و احساس امنیت اجتماعی دانشجویان دختر، رابطه معنادار آماری وجود ندارد. زلفعلی‌فام و غفاری (۱۳۸۸) پرسش‌اساسی خود را به این موضوع معطوف کردند که دختران دانشجوی چه تعریفی از هویت اجتماعی خود در جامعه در حال گذار ایران دارند. آنها نتیجه‌گیری کردند که با تضعیف ساختارهای سنتی در جامعه، دختران تلاش می‌کنند با حرکت به سمت مراجع هویت‌ساز غیرسنتی، هویت اجتماعی جدیدی برای خود تعریف کنند. رحمانی و طیبی‌نیا (۱۳۹۷) ادعا کردند که تجربه فضای دانشگاهی، از طریق ایجاد خرده‌فرهنگی در نهاد اجتماعی دانشگاه، بر ساختار فکری، هویتی و شخصیتی زنان تأثیر می‌گذارد. نتایج تحقیق آنها نشان داد که تحصیلات عالی برای زنان، با کسب مهارت‌ها و بینش‌های جدید، به بازسازی هویتی تلفیق‌شده با خصلت فردگرایی خودمدار و بازاندیش منجر می‌شود. این تغییرات به نوبه خود سبک زندگی فردی و اجتماعی زنان را دگرگون می‌کند. کیانی و نجفی (۱۳۹۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که زنان تحصیل‌کرده از طریق تحصیلات، از هویت اجتماعی سنتی فاصله گرفته و به سمت هویت اجتماعی مدرن حرکت می‌کنند که این امر اعتماد اجتماعی تعمیم‌یافته و اعتماد فردی بالا را برای آنها به ارمغان می‌آورد.

اسلامی و دیگران (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که میزان مشارکت سیاسی و اجتماعی دانشجویان یزدی در وضعیت مطلوبی نیست. همچنین افراسیابی و دیگران (۱۳۹۵) نشان دادند که محدودیت‌های اجتماعی، نابرابری‌های جنسیتی و سرخوردگی‌های ایجاد شده از سوی جامعه برای دانشجویان یزدی مقاطع تحصیلی بالاتر، باعث کاهش سطح امید به زندگی شده است. زارع شاه‌آبادی و شهاب‌سامانی (۱۳۹۷) به بررسی دانشجویان یزدی و اصفهانی پرداختند و دریافتند که بین میزان بی‌تفاوتی اجتماعی بر حسب دانشگاه، تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین در هر دو دانشگاه، رابطه معناداری بین متغیرهای مستقل (بی‌هنجاری و اثربخشی) با بی‌تفاوتی اجتماعی وجود دارد.

در نهایت، به نظر می‌رسد که در پژوهش‌های انجام‌شده، پژوهشگران به دنبال کشف فرآیند هویت دانشجویان نبوده‌اند، بلکه هویت دانشجویی را هویت واحدی تعریف کرده و آن را با

استفاده از روش‌های پیمایشی بررسی کرده‌اند. از سوی دیگر، در عمده پژوهش‌های موجود، دانشجویان به‌عنوان گروهی برای بررسی پدیده اجتماعی مورد نظر انتخاب شده‌اند و هویت آن‌ها به‌طور خاص مورد توجه قرار نگرفته‌است. در این پژوهش، تکثر هویت آن‌ها یکی از اصلی‌ترین مولفه‌های تحقیق به حساب می‌آید.

۲.۲ تجربه تجدد، سیاست زندگی و بازاندیشی در هویت

هویت اجتماعی خصلت تمام انسان‌ها به‌عنوان موجودات اجتماعی است. هویت هر فرد تفاوت‌ها و شباهت‌های او را با دیگری مشخص می‌سازد. برخی از متفکران بر این باور هستند که تمام هویت‌های انسانی، هویت اجتماعی نیز هستند؛ زیرا هویت با معنا ارتباط دارد و معنا نتیجه توافق یا عدم توافقی است که میان انسان‌ها شکل می‌گیرد (جنکینز، ۱۳۸۱: ۶). متفکران بسیاری در خصوص هویت و چگونگی شکل‌گیری آن اظهار نظر کرده‌اند که در اینجا به چند مورد محدود از این نظریات اشاره می‌شود. استرایکر دیدگاه‌هایی که در حیطه روانشناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی در خصوص هویت وجود دارد را به سه دسته تقسیم می‌کند:

۱. در برخی از دیدگاه‌ها نگرش فرهنگی و جمعی از هویت مدنظر قرار دارد که در اغلب کارهای مربوط به هویت قومی دیده می‌شود.

۲. دیدگاه دیگر بر اساس سنت کنش متقابل‌گرایی معنا می‌شود و تأکید این دیدگاه بر هویت نقشی است. به عبارت دیگر از منظر این دیدگاه، هویت ناشی از نقش‌پذیری در جامعه شکل می‌گیرد و بر روابط درون گروهی تمرکز دارد.

۳. سومین دیدگاه مربوط به هویت اجتماعی است؛ از این منظر هویت به‌عنوان امری در درون گروه جاسازی شده دیده می‌شود.

هربرت مید نیز در حوزه هویت اجتماعی نظریه‌پردازی می‌کند و از نظر او فرد، هویت خود را بر اساس نگرش‌های گروهی شکل می‌دهد. در همین راستا نیز او به من فاعلی و من مفعولی اشاره می‌کند (اسکیدمور، ۱۳۷۵: ۵۰-۲۴۰). اما رویکرد نظریه‌پردازی گیدنز یک رویکرد تلفیقی است؛ آنتونی گیدنز با نظریه‌های خود درباره تجربه تجدد، سیاست زندگی و بازاندیشی در هویت، یک دیدگاه جامعه‌شناختی را ارائه می‌دهد که تأثیرات عمیق مدرنیته بر زندگی فردی و اجتماعی را مورد بررسی قرار می‌دهد. این دیدگاه، مفاهیمی چون تعامل بین ساختار و عملکرد، نقش فعال افراد در سیاست زندگی و تغییرات در ساختارهای هویتی را در زمینه‌های مختلف

جوامع مدرن بررسی می‌کند. او به مفهوم بازاندیشی در هویت اشاره دارد و از نظر او در دنیای مدرن، فضایی مهیا وجود دارد تا افراد در هویت‌های خود تردید و بازاندیشی کنند. همچنین بر اساس نظریات گیدنز، افراد با انتخاب سیاست زندگی خود نسبتشان را با پدیده‌های بیرونی تعیین می‌کنند.

از نظر گیدنز در دوره‌ای قرار داریم که پیامدهای مدرنیت، ریشه‌ای‌تر و جهانی‌تر شده است (گیدنز، ۱۳۹۴: ۴). در این جهان تجربه و احساسات افراد دارای نقاط مشترک بسیار زیادی است و پیامدهای مدرنیت، تشکیل‌دهنده بخشی از آن است. مدرنیت علاوه بر آنکه امکانات زیادی را فراهم ساخته، مشکلات زیادی را نیز به وجود آورده است. اما به نظر می‌رسد در این جهان افراد همچنان خود، سازنده هویت خود هستند اما هویت در ارتباط با دیگران و محیط بر ساخت می‌شود و نقش محیط و دیگران در این فرآیند غیرقابل انکار است. همچنین او در آرای خود به تفاوت بازاندیشی در تمدن‌های پیش از مدرن و مدرن اشاره دارد. از نظر او در دوران مدرن، ماهیت بازاندیشی نیز تغییر می‌یابد زیرا عملکردهای اجتماعی مدام در معرض بازاندیشی است (همان، ۴۴-۴۷). بر اساس آرای او در جهان مدرن، مسئولیت هویت‌سازی به عهده فرد قرار می‌گیرد و فرد تلاش دارد روایت مشخصی از زندگی‌نامه فردی و اجتماعی خود حفظ کند و آن را ادامه دهد. از مفاهیم کلیدی عاملیت فردی، تجربه تجدد، بازاندیشی در هویت و سیاست زندگی در آرای گیدنز برای تحلیل داده‌ها در این مقاله به کار گرفته شده است.

۳. روش تحقیق

گراند تئوری (Grounded Theory) یا نظریه داده‌بنیاد یک روش تحقیق کیفی است که برای نظریه‌پردازی پیرامون پدیده مورد مطالعه استفاده می‌شود. این روش معمولاً زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که پیرامون موضوع مورد مطالعه، ادبیات پژوهشی غنی وجود نداشته باشد. در بررسی پژوهش‌های موجود برای انجام این تحقیق نیز این نتیجه به دست آمد که در خصوص هویت دختران دانشجوی یزدی، فرضیه‌ای برای آزمون وجود ندارد و لذا بدین دلیل برای انجام این پژوهش روش نظریه زمینه‌ای انتخاب شد. یکی از اصلی‌ترین مزایای این روش، شکل‌گیری تئوری به صورت منظم و بر اساس داده‌های واقعی است. در این روش پژوهشگر پیش‌فرض‌های قبلی خود را کنار می‌گذارد اما از عناصر قدیمی، نظریه‌ای جدید خلق می‌کند و نظم آن‌ها را نشان می‌دهد. هدف اصلی در روش نظریه‌پردازی داده بنیاد، طرح نظریه‌ها با

استفاده از تحلیل‌های تجربی و ارائه تبیین برای پدیده‌ها است (فلیک، ۱۴۰۱: ۱۹). این پژوهش از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد برای توضیح شیوه عمل دختران دانشجوی یزدی در برساخت هویت بهره گرفته است. در این روش افراد بر اساس ارتباط خود با موضوع تحقیق انتخاب می‌شوند و نمونه‌ای از یک جامعه آماری به حساب نمی‌آیند. داده‌ها نیز به محض جمع‌آوری تحلیل می‌شوند و تحلیل آن‌ها محرکی برای نمونه‌گیری بعدی به حساب می‌آید. در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، جمع‌آوری داده‌ها باید به صورت مستمر و مشاهده در میدان باشد و نیاز است که پژوهشگر در میدان حضور طولانی داشته باشد (همان، ۶۴-۶۵). در خصوص هویت دختران دانشجوی یزدی با تأکید بر تفاوت‌های مبتنی بر محل تحصیل، تاکنون تحقیقی صورت نگرفته است و به همین دلیل هدف ما از انجام این کار با روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، تولید نظریه برای توضیح فرآیند برساخت هویت دختران دانشجوی یزدی است. در روند کار برای اینکه تحلیل‌ها به نظریه تبدیل شوند ارتباط مفاهیم با یکدیگر به صورت منظم مشخص شده است. در کدگذاری انتخابی که مرحله اصلی کار است، مقوله محوری به سایر مقوله‌ها ربط داده می‌شود تا در نهایت در چهارچوب یک داستان بیان شود. لذا در کدگذاری انتخابی باید سیر اصلی داستان مشخص شود. در ادامه در یک مدل، مقوله‌ها حول مقوله محوری تشریح شده‌اند. ابعاد هر یک از مقوله‌ها مشخص و با استفاده از داده‌ها ارتباط میان مقوله‌ها تأیید شده است. در روند کار اگر مقوله‌ای نیاز به اصلاح یا گسترش داشته است مورد توجه قرار گرفته و در مصاحبه‌های بعدی در خصوص آن مقوله سؤالاتی طراحی شده‌اند. در آخر مجموعه گزاره‌هایی ارائه شده است که روابط بین مقوله‌ها را در الگوی کدگذاری محوری نشان می‌دهد. در مجموع ۱۸ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام گرفته و تحلیل شده است. بازه سنی مشارکت‌کنندگان این تحقیق بین ۱۹ تا ۳۵ سال است، اغلب دختران مجرد هستند و تنها دو نفر از مشارکت‌کنندگان ازدواج کرده‌اند. ۱۳ نفر از ۱۸ دختر یزدی مورد مطالعه در این تحقیق شاغل هستند. همچنین اغلب آن‌ها در دانشگاه‌های دولتی تحصیل می‌کنند و چند مورد از این دختران، دانشجوی دانشگاه غیرانتفاعی و آزاد هستند. دختران یزدی مشارکت‌کننده در این تحقیق در رشته‌های مختلف علوم انسانی، علوم تجربی، علوم ریاضی، هنر و تربیت‌بدنی تحصیل می‌کنند. در ادامه و در دو جدول، ویژگی جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان قابل ملاحظه است.

جدول ۱. دانشجویان یزدی در دانشگاه‌های تهران

نام مستعار	رشته دانشگاه	مقطع تحصیلی	وضعیت اشتغال	سن	وضعیت تاهل
ب	تربیت بدنی	کارشناسی	شاغل	۲۳	مجرد
ر	معماری	کارشناسی	جویای کار	۲۱	مجرد
ز	ارتباطات	ارشد	شاغل	۲۲	مجرد
ع	برق	ارشد / اتمام دانشگاه	شاغل	۳۵	متاهل
غ	هنر	کارشناسی	شاغل	۲۳	مجرد
ف	حقوق	کارشناسی	شاغل	۲۱	مجرد
م	فلسفه	اتمام کارشناسی	شاغل	۲۸	مجرد
م	ژنتیک	کارشناسی	جویای کار	۲۲	مجرد
م	روانشناسی	ارشد	شاغل	۲۳	مجرد

«جدول جمعیت شناختی پژوهش»

جدول ۲. دانشجویان یزدی در دانشگاه‌های یزد

نام مستعار	رشته دانشگاه	مقطع تحصیلی	وضعیت اشتغال	سن
ن	روانشناسی	اتمام ارشد	شاغل	۲۷
ن	مدیریت	اتمام ارشد	شاغل	۲۸
م	حقوق	دانشجوی ارشد	بیکار	۲۵
ن	حسابداری	دانشجوی ارشد	شاغل	۲۴
س	معماری	اتمام ارشد	بیکار	۲۷
ش	حقوق	دانشجوی کارشناسی	شاغل	۲۱
ر	روانشناسی	دانشجوی کارشناسی	شاغل	۲۲
م	حقوق	دانشجوی کارشناسی	شاغل	۱۹
ا	زیست‌شناسی	دانشجوی کارشناسی	بیکار	۲۱

«جدول جمعیت شناختی پژوهش»

۴. یزد به عنوان بستر پژوهش

استان یزد با وسعتی حدود ۷۴,۷۸۱ کیلومتر مربع، معادل ۴.۶ درصد از وسعت کل کشور را پوشش می‌دهد و جمعیت آن در سال ۱۳۹۸ حدود ۱,۲۳۲,۷۷۳ نفر بوده است. در حالی که ۸۶ درصد از جمعیت استان در نقاط شهری و ۱۴ درصد در نقاط روستایی سکونت دارند، پژوهش‌های مختلفی به بررسی ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی این استان پرداخته‌اند.

در مطالعات مربوط به یزد، توجه زیادی به نقش‌های جنسیتی و تأثیرات اجتماعی بر هویت‌های فردی و جمعی شده است. افشانی و همکاران (۱۳۸۶) تأکید کرده‌اند که مردان یزدی نقش زیادی در تنظیم خانواده دارند که نشان‌دهنده اهمیت این نقش در امور خانوادگی استان است. این یافته‌ها با تحقیق زارع شاه‌آبادی و میرعلی سیدخوندی (۱۳۸۹) همخوانی دارد که به تأثیر بهداشت باروری مردان در پیش‌بینی بهداشت باروری زنان پرداخته‌اند.

عسکری ندوشن و موسوی ندوشن (۱۳۹۹) نیز در پژوهش خود نشان داده‌اند که اشتغال زنان یزدی تأثیر قابل توجهی بر قدرت تصمیم‌گیری در امور اجتماعی دارد، هرچند که تأثیر آن بر امور اقتصادی و فرزندان کمتر است. در این راستا، زارع شاه‌آبادی و سلیمانی (۱۳۹۰) نیز به کلیشه‌های جنسیتی در یزد پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که کلیشه‌های پسران بر قدرت و استقلال تأکید دارد، در حالی که کلیشه‌های جنسیتی دختران به عطف و وابستگی اشاره دارد.

در تحقیقی دیگر عسکری ندوشن و دیگران (۱۳۸۸) به اهمیت خانواده در استان یزد اشاره کرده‌اند و نشان داده‌اند که با وجود سطح نسبتاً بالای توسعه‌یافتگی، فرهنگ مذهبی و سنتی همچنان نقش مهمی در جامعه ایفا می‌کند. این امر باعث ایجاد ترکیبی از عناصر مدرن و سنتی در بستر فرهنگی استان شده است.

افشانی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای بر روی میکرواینفلوئنسرهای اینستاگرامی یزد به این نتیجه رسیدند که خودرهای بخشی این افراد در مواجهه با مخاطبان تحت تأثیر بازاندیشی‌های مستمر قرار می‌گیرد. این یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر تحولات دیجیتال بر هویت‌های فردی در یزد است.

در مقاله‌ای دیگر، رحیمی و اعتدال (۱۴۰۰) به بررسی تفکیک جنسیتی در دانشگاه فرهنگیان یزد پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که زنان در پاسخ به پرسش‌ها رویکردی محافظه‌کارانه دارند. این موضوع به تأثیرات فرهنگی و اجتماعی بر نگرش‌های جنسیتی در دانشگاه‌ها اشاره دارد.

افشانی و همکاران (۱۴۰۰) همچنین نشان داده‌اند که با گسترش مراکز آموزش عالی و ورود دانشجویان غیربومی، جوانان یزدی با تغییرات اجتماعی و فرهنگی بیشتری مواجه شده‌اند. این تغییرات در حوزه مدیریت بدن جوانان به صورت معناداری کمتر از حد متوسط است.

افراسیابی و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی امید به آینده جوانان یزدی پرداخته‌اند و نتیجه‌گیری کرده‌اند که محدودیت‌های اجتماعی و نابرابری‌های جنسیتی به کاهش سطح امید به زندگی منجر شده است. در همین راستا، فیروزجاییان گلوگاه و شفیع‌ی (۱۳۹۶) به بی‌تفاوتی زیست‌محیطی شهروندان یزدی اشاره کرده‌اند و نشان داده‌اند که این بی‌تفاوتی در حد متوسط رو به پایین است.

نهایتاً اذانی و همکاران (۱۳۹۰) به فرهنگ شهروندی در یزد پرداخته و نتیجه‌گیری کرده‌اند که میزان پایبندی شهروندان به اصول شهروندی در ابعاد مشارکت‌جویی، مسئولیت‌پذیری و رعایت قوانین در حد متوسط است.

پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهند که در یزد، هویت‌های فردی و جمعی تحت تأثیر عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی قرار دارند. این تأثیرات به ویژه در زمینه‌های خانواده، جنسیت، و تغییرات اجتماعی و فرهنگی به خوبی مشهود است.

۵. یافته‌های پژوهش

نمونه‌های مورد مطالعه در این تحقیق دختران یزدی هستند که در دو بستر تهران و یزد به دانشگاه رفته‌اند. انتخاب دو گروه مختلف از دختران یزدی برای فهم تفاوت تجربه‌ها و پیامدهای آن‌ها در دو بستر دانشگاهی در بساخت هویت آن‌ها بوده است. در ادامه، یافته‌های این پژوهش ارائه می‌شود؛ در ابتدا به سراغ دختران یزدی محصل در یزد می‌ریم و فرآیند بساخت هویت آن‌ها را با استفاده از مقولات توضیح می‌دهیم. همین کار در ادامه برای دختران محصل در تهران تکرار می‌شود. در آخر مقایسه‌ای از فرآیند بساخت هویت دو گروه از دختران یزدی ارائه می‌دهیم.

۱.۵ بخش اول: دختران دانشجوی یزدی در دانشگاه‌های یزد

بازه سنی مشارکت‌کنندگان این بخش از تحقیق بین ۱۹ تا ۲۸ سال است. مقوله انتخابی در این تحقیق دو فضایی شدن هویت است که چگونگی فرآیند برساخت هویت دختران یزدی را نشان می‌دهد. دختران یزدی در دو فضای هویتی زیست می‌کنند؛ فضایی شخصی و در پستو و فضایی جمعی و در جامعه. منظور از فضای شخصی، فضایی است که دختران یزدی بدون ترس از قضاوت، هویت خود را برساخت می‌کنند و افراد محدودی نیز به این فضا راه دارند. اما فضای عمومی، حوزه زندگی جمعی است که دارای الگوهای فرهنگ جمعی است مانند مدرسه و دانشگاه.

۱.۱.۵ وضعیت تقلیل و مقوله‌بندی داده‌ها

مقوله انتخابی	ارتباط با مقوله انتخابی	مقولات باز (سطح دوم)	مقولات محوری
دینداری دوستی رعایت حد و مرز شخصی زیست‌جهان پستویی مدرسه تزلزل آبرو دانشگاه محلی برای گذر	راهبرد	مدارس به ظاهر مذهبی، رعایت مذهب با قواعد شخصی و برای مقبولیت، تردید در قواعد مذهبی	دینداری متساهلانه
	پیامد دانشگاه ادامه مدرسه	ناکام از دوستی در دانشگاه، دوستی خارج از دانشگاه، ارتباط با دوستان دوران مدرسه، محدود شدن دوستان	ادامه دوستی‌های قبل از دانشگاه
	پیامد/ راهبرد	خط قرمزهای شخصی و اهمیت حفظ آن، ترس از تأثیرپذیری از جو، عدم علاقه به تجربه‌های هنجارشکن، اهمیت حفظ تصویر دختر خوب، محافظه‌کاری	رعایت حد و مرز شخصی
	پیامد	رابطه پنهانی با جنس مخالف، تجربه‌های هنجارشکن در بستر خانواده، پنهان کردن اعتیاد و بخش‌هایی از زندگی	زیست‌جهان پستویی
	شرایط زمینه‌ای	تحصیل در رشته‌ای که به آن علاقه‌ای نداشته‌اند، خاطرات تلخ از دوران مدرسه به دلیل اجبار برای درس خواندن	مدرسه سختگیر
	شرایط علی	ترس از دست‌رفتن آبرو، اهمیت حجب و حیا، پوشش به تعیین جامعه، دخالت دیگران، ترس تجربه‌های جدید	تزلزل آبرو
	شرایط زمینه‌ای	سخت‌گیری اساتید و حراست، عدم مشروعیت فعالیت تشکلی، دانشگاه محدود به کلاس، تجربه آزار	دانشگاه محلی برای گذر

مقوله انتخابی	مقولات محور	مقولات باز (سطح دوم)	ارتباط با مقوله انتخابی
	الگوی فرهنگی مسلط	یزد سنتی و مذهبی، فضای بسته، خودسانسوری، مانع پیشرفت، اهمیت نگاه جامعه و مشروعیت نظارت آن	شرایط علی
	پیشرفت در کار و تحصیل	هدف اصلی زندگی کار کردن و درس خواندن	راهبرد
	رابطه عاطفی مبهم با جنس مخالف	پنهان کردن رابطه، رابطه محدود به خواستگاری، ارتباط مجازی با جنس مخالف، محروم از ارتباط با جنس مخالف در قالب رابطه، عدم تجربه رابطه جنسی	پیامد
	ناتوانی در تصمیم‌گیری و شناخت خود	عدم تصمیم‌گیری بدون نظر دیگران، اجبار به تحصیل در یزد و رشته‌هایی که به آن علاقه‌ای ندارند، عدم شناخت خود، تلاش برای خودشناسی	پیامد
	حفظ حرمت خانواده	لزوم اطلاع خانواده از تصمیمات، پذیرفتن تصمیمات خانواده، قانون‌های نانوشته خانواده، پذیرش سختگیری‌ها	شرایط زمینه‌ای
	در آرزوی استقلال	تجربه ناتمام استقلال و تلاش برای کسب آن، ترس از استقلال، نبود فضای شخصی، لزوم پاسخگویی به خانواده	شرایط مداخله‌گر

«یافته‌های پژوهش»

۲.۱.۵ شرایط علی

دو مقوله تزلزل آبرو و پذیرش الگوی فرهنگی مسلط در دسته شرایط علی برساخت هویت دختران یزدی محصل در یزد به حساب می‌آید که منجر به دو فضایی شدن هویت این دختران شده است.

۱.۲.۱.۵ تزلزل آبرو

منظور از تزلزل آبرو، آبرویی است که در یک موقعیت حساس قرار دارد و حیات آن بسیار شکننده است. مفهوم تزلزل آبرو یکی از مهمترین مقولات ساخته‌شده در این تحقیق است. اهمیت آبرو برای این گروه از دختران یزدی که در یزد به دانشگاه رفته‌اند بیشتر از دخترانی است که به تهران مهاجرت کرده‌اند و این اهمیت برای دختران یزدی محصل در یزد همراه با

زیست‌جهان پستویی؛ مطالعه موردی دانشجویان ... (یگانه شوق‌الشعراء و دیگران) ۸۷

ترس است. این دختران هربار از آبرو حرف می‌زنند، ترس‌های خود را روایت می‌کنند. ر ۲۲ ساله در این خصوص روایت می‌کند: «خانوادم اینجوری نیستن که آبرومون میره و بیشتر براشون بحث مذهبیش مهمه. ولی خودم حس می‌کنم آبرو مهمتره براشون. جایی که کسی ما رو نشناسه خیلی گیر نمیدن اما جایی که آشنا باشه بیشتر حساسن.»

۲.۲.۱.۵ پذیرش الگوی فرهنگی مسلط

فرهنگ جمع‌گرایانه یزد، فرهنگی است که مصالح جمعی و تشخیص جمعی را بر مصالح فردی و تشخیص فردی ارجح می‌داند. ۶ نفر از ۹ نفر دختر یزدی محصل در یزد، حاضر نیستند از آرامش، خانواده و امکانات در دسترس خود بگذرند و از شهر یزد مهاجرت کنند. آن‌ها وقتی دارایی‌ها و امکانات خود در این بستر را در ترازوی منطق قرار می‌دهند نمی‌خواهند از یزد بروند و از این فضا به‌طور کامل جدا شوند؛ دختران یزدی سر جنگ با یزد ندارند و کسی نمی‌خواهد در یزد، انقلاب به پا کند. ر ۲۲ ساله برای ادامه تحصیل خود در دانشگاه انتخاب کرده‌است که در یزد بماند؛ او در این باره می‌گوید:

رشته برام از دانشگاه مهم تر بود و روانشناسی می‌خواستم بخونم. فقط حاضر بودم به خاطر دانشگاه تهران و شهید بهشتی یه سری چیزای اینجا رو ول کنم و برم. من آدمی نیستم که خیلی بتونم خوابگاه رو تحمل کنم. الان اصلاً ناراحت نیستم که یزد موندم. یکم با بچه‌های دانشگاه تهران و اینا ارتباط دارم و برای همین مشکلی ندارم. اونجا از نظر تحصیلی خیلی فرقی نداره. درسته آدم میتونه یکم ارتباط بگیره و اینا از اولم همین برای من مهم بود که الان به کمک المپیاد، تویبتر و اینستاگرام ساختیم.

۳.۱.۵ شرایط زمینه‌ای

سه مقوله مدرسه‌سختگیر، دانشگاه محل‌گذر و حفظ حرمت خانواده از مقولات زمینه‌ای در این تحقیق به حساب می‌آیند. به عبارت دیگر این مقولات، زمینه شکل‌گیری دو فضای هویتی در بساخت هویت دختران یزدی محصل در یزد هستند.

۱.۳.۱.۵ مدرسه سخت‌گیر

مشارکت‌کنندگان در این بخش از تحقیق بر این باور هستند که در دوران مدرسه این اجبار برایشان وجود داشته‌است که بسیار درس بخوانند و به همین دلیل زندگی آن‌ها در آن دوران،

محدود به مدرسه و محیط درس بوده‌است. به نظر می‌رسد دختران یزدی از همان سال‌های اولیه زندگی خود می‌آموزند که دیگران باید به جای آن‌ها تصمیم بگیرند. این پذیرش از سر اجبار نیست بلکه آن‌ها در آن دوره‌ها به این باور رسیده‌اند که پدر، مادر و کادر مدرسه باید در خصوص آینده آن‌ها تصمیم‌گیرنده باشند. الف ۲۲ ساله در مدارس فرزندگان درس خوانده است و در این باره می‌گوید: «من به واسطه مدرسی که درس می‌خوندم الویت اول تا سوم زندگی‌م برام درس بود. رقابت شدیدی تو مدرسه داشتیم و همیشه تلاش داشتم رتبه برتر بشم. اکثر اوقات درس می‌خوندم و اصلاً وقت کار دیگه‌ای نداشتم.»

۲.۳.۱.۵ دانشگاه، محل گذر

محل گذر بودن دانشگاه یکی از شرایط زمینه‌ای است که باعث شده زیست‌جهان پستویی در این دختران تقویت شود و آن‌ها در دو فضای مختلف، هویت خود را دنبال کنند. محرومیت از زیست دانشگاهی، افراد را به خارج از دیوارهای دانشگاه سوق داده‌است. البته مشارکت‌کنندگان، دانشگاه یزد را یزد کوچک‌شده می‌دانند که قواعد و قوانین مشابهی با جامعه یزد دارد. به همین دلیل دانشجو شدن باعث نشده‌است که این افراد در دانشگاه و گروه‌های دوستی قرار بگیرند و بسیاری از آن‌ها سبک زندگی خود را در دانشگاه و از هم‌کلاسی‌های خود پنهان کرده‌اند. م ۱۹ ساله در خصوص چرایی عدم فعالیت تشکلی خود در دانشگاه یزد می‌گوید: «تشکل و انجمن تو دانشگاه یزد خیلی باب نیست و هنوز صنف ندارند و چون تقریباً هیچ قدرتی ندارند من عضو این انجمن‌ها نشدم.»

۳.۳.۱.۵ حفظ حرمت خانواده

خانواده برای دختران یزدی محصل در یزد حرمت دارد و آن‌ها کاری نمی‌کنند که آبروی این نهاد در معرض خطر قرار بگیرد. اغلب بر این باور هستند که اجباری بر آن‌ها تحمیل نشده‌است، بلکه انجام کاری خلاف معیارهای والدین در آن‌ها عذاب وجدان ایجاد می‌کند. حریم خانواده برای دخترانی که در یزد مانده‌اند نسبت به دخترانی که به تهران آمده و جدایی از خانواده را تجربه کرده‌اند پررنگ‌تر است. ن ۲۸ ساله در خصوص روابط خود با والدین می‌گوید:

زیست‌جهان پستویی؛ مطالعه موردی دانشجویان ... (یگانه شوق‌الشعراء و دیگران) ۸۹

فضای خونه ما مذهبی نبود اما سنتی بود. خانواده ما خانواده‌ای است که یکسری قانون‌های خاص خودش رو داره. سر به ساعتی باید شب‌ها برگردیم خونه و پدر و مادرم باید دقیقاً بدونن با چه کسی کجا هستیم. این جور نیست که یهو لباس بیوشم برم بیرون.

۴.۱.۵ شرایط مداخله‌گر

در آرزوی استقلال، مقوله‌ای است که در این تحقیق در دسته شرایط مداخله‌گر قرار گرفته است.

۱.۴.۱.۵ در آرزوی استقلال

این مقوله مختص به دخترانی است که در یزد برای ادامه تحصیل مانده‌اند؛ زیرا دخترانی که به تهران مهاجرت کرده‌اند، از نظر خودشان به استقلال نسبی از خانواده رسیده‌اند. اکثر دختران یزدی محصل در یزد به دلیل وابستگی خانوادگی (وابستگی والدین به فرزندان و بالعکس) هنوز به استقلال از خانواده نرسیده‌اند، اما همگان استقلال را رویای دیرینه خود می‌دانند. از نظر این دختران راه رسیدن به استقلال، جدایی از شهر و خانواده است. ش ۲۲ ساله به دلیل عدم رضایت خانواده از مهاجرت او برای تحصیل به شهری دیگر به دانشگاه یزد رفته‌است و به همین دلیل خود را محروم از استقلال می‌داند. او می‌گوید: «وقتی تو جمع خانواده زندگی می‌کنی باید برای یه سری چیزها پاسخگو باشی، در صورتی که وقتی مستقلی نیاز به پاسخگویی نیست. من از تجربه آزادی و استقلال محروم شدم.»

۵.۱.۵ راهبردهای دختران یزدی محصل در یزد

دینداری متساهلانه، رعایت حد و مرز شخصی و اهمیت پیشرفت در کار و تحصیلات از راهبردهایی است که دختران یزدی برای حفظ دوفضای هویتی از آن بهره می‌گیرند.

۱.۵.۱.۵ دینداری متساهلانه

منظور از دینداری متساهلانه آن است که در زمینه پیگیری عقاید و قواعد مذهبی، دختران یزدی بر این باور هستند که هیچ‌وقت اجباری را متحمل نشده‌اند و قواعد مذهبی را به‌طور شخصی پیگیری می‌کنند. دخترانی که در یزد مانده‌اند در گفته‌های خود به این موضوع اشاره دارند که

هیچگاه رعایت قواعد مذهبی را به صورت کامل کنار نگذاشته‌اند و همیشه پیوندی هرچند کم میان آن‌ها و دینداری حفظ شده است. تمام مشارکت‌کنندگان در این پژوهش بر این باور هستند که جز در موارد محدودی آن هم در دوران کودکی و نوجوانی، خود انتخاب کرده‌اند که چگونه قواعد مذهبی را دنبال کنند. م ۲۵ ساله که در یزد ساکن است، می‌گوید: «الان هم مثل قبل مذهبی هستم، اما دیگه مثلاً حوصله ندارم هی نماز بخونم و نماز خوندن حالم رو خوب نمی‌کنه.»

۲.۵.۱.۵ رعایت حد و مرز شخصی

در میان دختران یزدی که در یزد مانده‌اند، افرادی که از خانواده‌های خود استقلال و آزادی نسبی داشته‌اند و امکان کسب تجربه‌های جدید برای آن‌ها فراهم بوده است، به موضوع رعایت حد و مرز شخصی خود اشاره می‌کنند. یعنی بدون آنکه عامل بیرونی مانع کسب تجربه و انجام کارهای خلاف عرف جامعه وجود داشته باشد، آن‌ها برای خود خط و مرز ترسیم می‌کنند و بسیاری از وجود آن راضی هستند و آن را معنادهنده زندگی خود می‌دانند. ش ۲۲ ساله می‌گوید:

الکل خط قرمز منه، اما نمی‌دونم چرا خط قرمزمه. دوست دارم تو زندگیم همچین چیزی باشه که بگم من از این خط فراتر نمی‌رم. تا حالا تو یزد پارتی نرفتم. بارها دعوت شدم در حالی که خانواده من اصلاً یزد نبودن اما نرفتم. می‌ترسیدم حرف در بیارن برام. ر ۲۲ ساله می‌گوید: «دوست ندارم به چیزی مثل سیگار و الکل وابسه بشم و اولین تجربه‌های اینجوری من همیشه تو خانواده بوده.»

۳.۵.۱.۵ اهمیت پیشرفت در کار و تحصیلات

تمامی مشارکت‌کنندگان هر دو گروه، رویای آینده خود را پیشرفت در کار و تحصیل می‌دانند. منظور از اهمیت پیشرفت در کار و تحصیل آن است که دختران یزدی برای تحصیلات و شغل خود اهمیت زیادی قائل هستند. به زعم آن‌ها از این طریق، آن‌ها می‌توانند بدون چالش خاص یا انقلابی بزرگ از این فضا خارج شده و یا اینکه دیگر در زیست‌جهان پستویی زندگی نکنند. ن ۲۴ ساله در خصوص ترس خود از ازدواج می‌گوید: «تو فامیل که نگاه می‌کنم همه طلاق گرفتن. منم اصلاً می‌ترسم به ازدواج فکر کنم، می‌ترسم ازدواج کنم مجبور شم طلاق بگیرم. در واقع اصلاً به ازدواج فکر نمی‌کنم، دوست دارم کار کنم و به استقلال مالی برسم.»

۶.۱.۵ پیامدها

مقوله ادامه دوستی‌های قبل از دانشگاه از پیامد محل گذر بودن دانشگاه است و ساخت زیست‌جهان پستویی، پیامد اصلی زیست در دو فضای هویتی برای دختران یزدی محصل در یزد است.

۱.۶.۱.۵ ادامه دوستی‌های قبل از دانشگاه

دانشگاهی که محل گذر باشد امکان ایجاد دوستی‌ها و جمع‌های صمیمی را ایجاد نمی‌کند. تقریباً اغلب دخترانی که در یزد به دانشگاه می‌روند دوستی‌های قبل از دانشگاه را ادامه می‌دهند. عمده آن‌ها بر این اعتقاد هستند که دانشگاه به آن‌ها دوستی اضافه نکرده است و اگر کسی در دانشگاه در جمعی دوستانه وارد شده است آن جمع متشکل از دوستان دوران دبیرستان بوده است. عمده دوستان ش ۲۲ ساله از دوران مدرسه او هستند و او در این باره می‌گوید: «جامعه خودم خیلی عوض نشده و با بچه‌های حقوقی دوست نشدم. دایره دوستان همون بچه‌های دبیرستان.»

۲.۶.۱.۵ زیست‌جهان پستویی

منظور از زیست‌جهان پستویی، نوعی سبک زندگی است که افراد بسیار محدودی از آن خبر دارند. این مقوله در هر دو گروه از دختران یزدی دیده می‌شود. داده‌ها نشان می‌دهد که در تمام مشارکت‌کنندگان، زیست پنهانی وجود دارد و آن‌ها به تناسب موقعیت، در حال پنهان کردن ساحاتی از زندگی خود از دیگران هستند. این دیگران در برخی از اوقات می‌تواند خانواده باشد. م ۲۵ ساله می‌گوید: «من امسال ۵ بار با دوست پسر رفتیم مسافرت و خانواده فکر می‌کردند من با دوستانم مسافرت و همه دخترن.» ش ۲۱ ساله نیز می‌گوید: «من سیگاری هستم اما خانواده نمی‌دونند.»

در زیست‌جهان پستویی، افراد صرفاً تجربه‌های محدود خود را از دیگران پنهان نمی‌کنند بلکه آن‌ها سبک زندگی‌ای دارند که دیگران از آن بی‌خبر هستند. این دختران به دنبال تغییر خانواده و قوانین موجود در آن نیستند، بلکه صرفاً فضایی را می‌خواهند که در آن به دور از نظارت خانواده و جامعه، کارهایی انجام دهند که دوست دارند. آن‌ها در گفته‌های خود حتی

مطالبه تغییر خانواده در صورت امکان را مطرح نمی‌کنند. ر ۲۲ ساله می‌گوید: «تو یه مهمونی ما جوونا دور هم الکل می‌خوردیم و اما پدر مادرامون با اینکه اونجا بودن خبر نداشتن.» ساخت زیست‌جهان پستی تنها در ارتباط با خانواده و یا فامیل نیست؛ برخی از این افراد حتی در مقابل گروه‌های دوستی خود زیست‌جهانی پنهانی ساخته‌اند. اغلب دختران در تشریح تجربیات خود به این موضوع اشاره کرده‌اند. زندگی در پستی شخصی ما را به یاد اندرونی در معماری ایرانی می‌اندازد. اندرونی در معماری ایرانی مخصوص زنان، فرزندان و خدمتگزاران بود و فضای اندرونی باید از نگاه نامحرم در امان می‌ماند. اندرونی در برابر بیرونی یعنی فضای عمومی خانه قرار می‌گیرد. دختران دانشجوی یزدی در یزد نیز برای خود در برابر دیگران (خانواده، جامعه، فامیل و حتی دوستان) اندرونی ساخته‌اند و جای انجام برخی از کارها را در پستی شخصی می‌دانند که نامحرم راهی به آن ندارند. در پستی شخصی است که این دختران می‌توانند عاملیت داشته باشند و سیاست زندگی خود را انتخاب کنند. زندگی در پستی شخصی در نتیجه خانواده پدرسالار و عرصه عمومی‌ای به وجود آمده‌است که احتمالاً با قیومیت در دو جنبه مشکل دارد؛ یکی قیومیت در عرصه عمومی و حکمرانی که سبک زندگی جوانان را به رسمیت نمی‌شناسد و دیگری قیومیت در عرصه خانواده پدرسالار که بهتر است در تحلیل‌ها به این مسائل پرداخته شود.

۲.۵ بخش دوم: دختران دانشجوی یزدی در دانشگاه‌های تهران

سن مشارکت‌کنندگان در بازه ۲۱ تا ۳۵ سال قرار دارد. مقوله انتخابی برای دختران یزدی که به تهران مهاجرت کرده‌اند نیز دو فضایی شدن هویت است. این دختران اگرچه از محیط یزد و خانواده خود فاصله گرفته‌اند، اما همچنان بسیاری از تجربیات خود را در اندورنی‌ها می‌سازند. اما این بار فضای اندورنی نسبت به دخترانی که در یزد مانده‌اند بزرگ‌تر است و افراد بیشتری اجازه ورود به آن را دارند. همچنان این دختران هنگام بازگشت به یزد، خانواده، فامیل، دوستان یزدی و فضاهای ناامن به زعم خودشان، اندرونی را پنهان کرده و لباس زندگی جمعی به تن می‌کنند. دو فضایی شدن هویت برای این دختران انتخاب آگاهانه‌ای است که به واسطه آن می‌توانند بین دو سبک زندگی خود تعادل برقرار کنند و آسیب‌های کمتری را متحمل شوند.

۲.۲.۵ شرایط علی

خانواده و دوگانه حمایت و کنترل و احتیاط شرط حیات از مقولات علی دو فضایی شدن هویت دختران یزدی محصل در تهران است. این دو مقوله از علت‌های اصلی برساخت هویت دختران در دو فضای هویتی است.

۱.۲.۲.۵ خانواده و دوگانه حمایت و کنترل

نکته حائز اهمیت این است که همواره یکی از والدین نمونه‌های مورد بررسی که به تهران مهاجرت کرده‌اند در ایام نوجوانی به او گوشزد کرده‌است که از یزد هجرت کند. در دوران نوجوانی، تعارض میان این افراد با خانواده بیشتر از دخترانی است که در یزد به دانشگاه رفته‌اند. م ۲۳ ساله در این خصوص می‌گوید: «بابام همیشه به من می‌گفت برو تهران. الان هم می‌گه من خوشحال‌ترم تو تهران بمونی.» به نظر می‌رسد خانواده‌های یزدی نیز درگیر نوعی تعارض میان دوفضای هویتی دختران خود هستند. این خانواده‌ها خود نیز می‌دانند در فضای مذهبی و سستی یزد فرزندانشان آزار می‌بینند، اما همزمان باید به الگوهای جمعی پایبند باشند.

۲.۲.۲.۵ احتیاط، شرط حیات

زمانی که از دختران یزدی در خصوص شکستن هنجارها سوال می‌شود، اغلب آن‌ها می‌گویند نمی‌دانند که چرا به سراغ شکستن هنجارها نرفته‌اند و علی‌رغم وجود آزادی، تجربیات عجیب و غریبی نداشته‌اند. به نظر می‌رسد زیست دائمی در زیست‌جهان پستویی باعث شده است که شکستن هنجارها انتخاب این دختران نباشد. برای م ۲۸ ساله، سه سال به طول می‌انجامد که تغییرات را در خود به وجود آورد. او در این باره می‌گوید: «۴ سالی که کارشناسی بودم خیلی چیزها در من تغییر کرد. مثلاً استایل لباس پوشیدن من تغییر کرد و همه بهم گفتن وای خیلی دختر تهرونی شدی، اما سال سوم دانشگاه بودم تغییر شگرفی کردم.»

به نظر می‌رسد آن‌ها احتیاط و محافظه‌کاری در سطوح مختلف را راه و روش زندگی خود می‌دانند و از کودکی این موضوع را آموخته‌اند. محافظه‌کاری و از این طریق، دوری از چالش‌ها از اساسی‌ترین شیوه زندگی این دختران به حساب می‌آید. بر هم نزدن آهنگ و روال زندگی از نشانه‌های محتاط بودن این دختران است. ز ۲۲ ساله دوران ارشد را شروع چالش با خانواده می‌داند و می‌گوید:

زیست‌جهان پستویی؛ مطالعه موردی دانشجویان ... (یگانه شوق‌الشعراء و دیگران) ۹۵

من همیشه همه چی رو می‌پذیرفتم. کلاً آدم عصیان‌گری نبودم. حس می‌کنم چالش‌های من با خانواده تو ارشدم شروع شد. تو کارشناسی واقعاً دختر خوبی بودم. یادمه همین مثلاً بچه‌ها خیلی به من می‌گفتن تو که آزادی، تجربه کن. من نمی‌دونم چرا این کارو انجام ندادم.

۳.۲.۵ شرایط مداخله‌گر

مذهب شخصی و دوری از دوستان یزدی در شکل‌گیری دو فضای هویتی دختران یزدی محصل در تهران نقش دارند.

۱.۳.۲.۵ مذهب شخصی

اغلب این دختران در بازه‌هایی از زندگی خود به قول خودشان مذهبی بوده‌اند، اما آرام آرام انتخاب کرده‌اند که چگونه مذهبی باشند و یا از مذهب به صورت کامل فاصله بگیرند. در حوزه دین، هر دو گروه دختران یزدی خود را انتخاب‌گر اصلی می‌دانند و بر این باور هستند که در این حوزه همیشه عاملیت داشته‌اند و خود انتخاب کرده‌اند که از دین چگونه پیروی کنند و یا از آن فاصله بگیرند. غ ۲۳ ساله در این خصوص می‌گوید:

مامانم آدم مذهبی و هنوز که هنوزه سعی می‌کنه من رو نمازخون کنه. من اون زمانی که نماز می‌خوندم واقعاً به خاطر علاقه خودم بود و حس خوبی بهم می‌داد. نماز خوندن رو کسی به من اجبار نکرد و نخوندنش رو هم همینطور. وقتی نخوندم دیگه زور بالای سرم نبود که نماز بخون.

۲.۳.۲.۵ دوری از دوستان یزدی

علی‌رغم اینکه اغلب دختران یزدی مهاجر در تهران در دوران مدرسه، دوستان زیادی داشته‌اند و گروه‌های دوستی ساخته‌اند اما بعد از مهاجرت به تهران از دوستان یزدی خود فاصله گرفته‌اند و این فاصله به مرور زمان ایجاد شده‌است. تغییرات این دختران و بدون تغییر ماندن دوستان یزدی آن‌ها یکی از دلایلی است که برای این فاصله ذکر می‌شود. تعداد کمی از آن‌ها در تهران توانسته‌اند گروه‌های دوستی بسازند، اما اغلب واسطه این گروه‌های دوستی، دوستانی در یزد بوده‌اند. ب ۲۳ ساله در این خصوص می‌گوید: «اینجا هم خیلی دوست دارم. تعداد کمیشون از دانشگاه هستن چون با بچه‌های دانشگاه خیلی ارتباط نمی‌گرفتم. من به دخترعمه داشتم که یزد بود، مهاجرت که کرد رفت و به واسطه اون با دوستاش دوست شدم.»

۴.۲.۵ شرایط زمینه‌ای

مقولات نوجوان سرکش، دانشگاه فضایی غریبه و یزد جامعه‌ای مانع پیشرفت، مقولاتی هستند که زمینه شکل‌گیری دو فضای هویتی را برای این بخش از مشارکت‌کنندگان ایجاد کرده است.

۱.۴.۲.۵ نوجوان سرکش

بر اساس داده‌های به دست آمده، نمونه‌هایی از میل به تغییر در نوجوانی این دختران، خلاف جهت حرکت کردن آن‌ها را نشان می‌دهد و از همان ابتدا ایده تغییر در میان این دختران بیشتر از دخترانی که در یزد مانده‌اند وجود دارد. این موضوع را می‌توانیم در مخالفت‌های نوجوانی با خانواده پیگیری کنیم. تعدادی از مشارکت‌کنندگان در این بخش با صراحت می‌گویند که هیچ‌گاه قبول نداشته‌اند که در حال ارتکاب اشتباه هستند بلکه خانواده، جامعه و فامیل بوده که پتانسیل پذیرش آن‌ها و سبک زندگی‌شان را نداشته است. این دختران در همان بستر بسته و در حدود چهارچوب‌های موجود از دیگران متفاوت بودند. ع ۳۵ ساله در این باره می‌گوید:

عقیده بابام این بود که اینا وقتی میرن عوض می‌شن و درست حدس زده بود. اینا میرن تهران چشم و گوششون باز میشه و درست گفت. من بچه آخر خانواده بودم و از همون بچگی هم من سرتق‌تر از بقیه بودم و یکم سرکشی داشتم اما بازهم خیلی ملایم.

۲.۴.۲.۵ دانشگاه فضایی غریبه

قبولی در دانشگاه‌های تهران راه فرار این دختران به حساب نمی‌آید، اما از نظر آن‌ها مهاجرت به تهران برای تحصیلات دانشگاهی تنها راه مسالمت‌آمیز فاصله گرفتن از یزد و خانواده برایشان بوده است. با تحصیل در دانشگاه‌های شهر دیگر است که این دختران توانسته‌اند عاملیت خود را پررنگ کنند و این عاملیت را بدون تعارض جدی به دست بیاورند. از مصاحبه‌های انجام‌شده چنین برداشت می‌شود که فضای دانشگاه برای دختران، امکان زیست دانشجویی را فراهم نساخته است. آن‌ها دوران دانشجویی خود را در فاصله از یزد و خانواده معنا می‌کنند، اما در دانشگاه، زیست دانشجویی خود را پیدا نکرده‌اند. م ۲۱ ساله می‌گوید:

وقتی وارد شدم دیدم بچه‌ها با هدف مشخص اومدن دانشگاه و مرتبط با رشته سرکار میرن. خیلی زیاد مطالعه درسی و غیردرسی دارن. قشنگ یادمه ما گروه زده بودیم برای ورودیمون، بچه‌ها خیلی حرف می‌زدن ولی من اصلاً حرف نمی‌زدم. حتی سوالات رو نمی‌پرسیدم تا کسی

زیست جهان پستویی؛ مطالعه موردی دانشجویان ... (یگانه شوق الشعراء و دیگران) ۹۷

بپرسه و من جوابام رو بگیرم. خیلی درباره کتاب بحث می‌شد و من اصلاً حرفی برای زدن نداشتم چون اصلاً کتاب نمی‌خوندم.

۳.۴.۲.۵ یزد، جامعه‌ای مانع پیشرفت

عمده مشارکت‌کنندگان، یزد را جامعه‌ای مذهبی و سنتی می‌دانند اما این جامعه از نظر آن‌ها عقب‌افتاده و بی‌امکانات نیست. به نظر آن‌ها چنین جامعه‌ای صرفاً به دلایل مختلف، مانعی بر سر راه پیشرفتشان است و لذا آن‌ها انتخاب کرده‌اند که برای پیشرفت در زندگی شخصی خود از این شهر مهاجرت کنند. اغلب این دختران می‌گویند حتی تصور زندگی دوباره در شهر یزد برایشان غیرممکن است و تا جای ممکن تلاش می‌کنند در تهران بمانند و یا از ایران مهاجرت کنند. م ۲۳ ساله در این خصوص می‌گوید: «یه کاری داشته باشم که پولش بتونه زندگی منو اینجا هندل کنه و تهران بمونم.» برخی از آن‌ها می‌گویند به دلیل اعمال نظارت سخت خانواده و جامعه، راه ادامه زندگی خود را در مهاجرت از یزد می‌دانستند. غ ۲۳ ساله اینگونه می‌گوید: «ولی همیشه من از یزد بدم می‌ومده و هنوزم بدم می‌اد. از خود شهر یزد نه. همیشه می‌گم من اگه یزدی نبودم، یزد جزو شهرهایی می‌شد که خیلی دوسش داشتم.»

۵.۲.۵ راهبردها

راهبردهای دختران یزدی که به تهران مهاجرت کرده‌اند متشکل از استقلال مقدس و بازتفسیر چهارچوب‌ها می‌باشد.

۱.۵.۲.۵ استقلال مقدس

تقریباً برای تمام دخترانی که به تهران آمده‌اند و در این پژوهش شرکت کرده‌اند، استقلال و حفظ آن از مفاهیم باارزش محسوب می‌شود. به نظر می‌رسد از نظر آن‌ها شروع کسب استقلال با جدایی از خانواده رخ داده‌است و در ادامه تلاش کرده‌اند با اقداماتی مانند شاغل شدن و کسب درآمد این استقلال را حفظ کنند. برای دختران یزدی دانشجو در تهران، استقلال جایگاه مقدسی دارد زیرا با سختی‌های زیاد به آن رسیده‌اند. ب ۲۳ ساله در این خصوص می‌گوید:

من همیشه مستقل بودن برام خیلی مهم بود. من خودم کار می‌کنم بدم می‌اد از بابام پول بگیرم. همیشه تلاش کردم به هر نحوی مستقل باشم. الان تقریباً استقلال دارم ولی کمک‌های ریزی بهم می‌شه. هنوز کنده نشدم و یه جایی لنگ باشم به بابام می‌گم.

۲.۵.۲.۵ بازتفسیر چهارچوب‌ها

دختران یزدی، زندگی خود را چهارچوب‌مند می‌دانند و خود را عامل پرننگی در ترسیم این چهارچوب‌ها تعریف می‌کنند. عاملیت دختران یزدی وابسته به زمینه و محیط است اما این دختران در محیطی مانند تهران که تجربه آزادی را برای آنان فراهم می‌سازد نیز به دنبال ایجاد انقلاب در هنجارهای موجود نیستند. هنجارشکنی برای دختران یزدی تا جایی ادامه پیدا می‌کند که هزینه جدی به بار نیآورد. این دختران، مدام در حال بازتفسیر چهارچوب و محدودیت‌هایی برای خود هستند. ع ۳۵ ساله در این خصوص می‌گوید:

یه دوست صمیمی داشتم تو خوابگاه که خیلی هنجار شکن بود. سیگار می‌کشید، دوست پسر داشت، خونه دوست پسرش می‌رفت و میومد. اما اینا برای من سنگین بود بازهم و خیلی با این دوستم بحث می‌کردیم. اون خیلی من رو تغییر داد و من کلا خیلی فرق کردم از دوره ارشد. من حجابم رو برداشتم و البته اینم خیلی طول کشید. هی من ضبط می‌کردم اینایی که دیدم رو تا مثلاً یه جایی یه دفعه زبون باز می‌کردم. من تا همین الان جلوی خانواده خودم بی‌حجاب نیستم.

داده‌ها نشان می‌دهد چهارچوب‌های دختران یزدی مهاجر در تهران سفت و سخت نیستند بلکه این دختران به‌مرور زمان چهارچوب‌های خود را آهسته تغییر می‌دهند و کم‌کم از الگوهای فرهنگی یزد فاصله می‌گیرند.

۶.۲.۵ پیامدها

جایگاه بالای پیشرفت، وسواس در تصمیم‌گیری، عاملیت در اندرونی و رابطه عاطفی در ابهام، پیامد زیست در دوفضای هویتی برای دختران یزدی است که در تهران تحصیلات خود را ادامه می‌دهند.

۱.۶.۲.۵ جایگاه بالای پیشرفت

تمام مشارکت‌کنندگان این بخش از تحقیق در مصاحبه‌های خود به طرق مختلفی به اهمیت تحصیلات، کار و پیشرفت در این حوزه‌ها اشاره دارند. عده‌ای به صراحت می‌گویند که برای تحصیل، یزد و خانواده خود را رها کرده و به تهران آمده‌اند؛ لذا نباید هیچ موضوعی اجازه

بدهد که هزینه این تصمیم از فایده آن برایشان بیشتر شود. ر ۲۱ ساله در این خصوص می‌گوید:

من این استدلال رو دارم که من از یزد برای هدف مشخصی اومدم تهران که به یه جایی برسم که پدر و مادرم به من افتخار کنن. نه اینکه برم تو خیابون اعتراض کنم. اوکی من هم به هرچی مردم اعتراض دارن اعتراض دارم اما باید به نحو درست بیان بشه.

۲.۶.۲.۵ وسواس در تصمیم‌گیری

همزمان با کسب استقلال از خانواده، این دختران خود را تصمیم‌گیرنده اساسی زندگی می‌دانند، اما از مصاحبه‌های انجام شده این موضوع برداشت می‌شود که این دختران درگیر نوعی وسواس در تصمیم‌گیری‌های خود هستند. به نظر می‌رسد ریشه تفاوت دو گروه ذکرشده در این موضوع است که در یزد همچنان خانواده، جامعه، فامیل و گروه‌های دوستی پررنگ عمل می‌کنند و به جای فرد تصمیم می‌گیرند اما وقتی این دختران از آن محیط‌ها فاصله می‌گیرند، درگیری بیشتری با وسواس‌های خود در انتخاب درست و غلط دارند. م ۲۲ ساله بعد از چند سال کنکور دادن با هدف مهاجرت، وارد دانشگاه شده است اما همچنان نمی‌داند راهی که در آن قرار گرفته است به کجا ختم می‌شود. او در این باره می‌گوید: «هیچ وقتم درس نخون نبودم با اینکه تو این سال‌ها خیلی تصمیم گرفتم برم کنکور هنر بدم، دوباره کنکور تجربی شرکت کنم. الان که درس‌ها تخصصی شده‌اند من تازه متوجه شدم این رشته را دوست ندارم.»

۳.۶.۲.۵ عاملیت در اندرونی

در بررسی تجربیات هنجارشکن دخترانی که به تهران آمده‌اند ما متوجه این موضوع شدیم که شکستن هنجارها در زندگی شخصی و اندرونی‌ها رخ می‌دهد و در نهایت، این دختران به قواعد جمعی که ریشه در جامعه یزد و خانواده یزدی دارد باز می‌گردند. عمده هنجارشکنی‌ها در فضای شخصی رخ می‌دهد و دختران یزدی در اندرونی‌ها هنجارها را می‌شکنند تا جایی که امکان جبران برایشان فراهم باشد. از دست دادن اندورنی، ترس بزرگی برای دختران یزدی مهاجر در تهران است و آن‌ها از مهاجرت خود به دلیل گسترش فضای اندرونی رضایت دارند. دخالت دیگران در زندگی شخصی این دختران تهدید جدی برای فضای اندرونی آن‌ها به حساب می‌آید، لذا تا جای ممکن این دختران زندگی شخصی خود را از دید دیگران مخفی

نگه می‌دارند. م ۲۳ ساله در خصوص تجربه خود می‌گوید: «من با دوست پسرم زندگی می‌کنم ولی حتی با دوستای یزدیم نمی‌تونم درباره دوست پسرم حرف بزنم.»

۴.۶.۲.۵ رابطه عاطفی در ابهام

علی‌رغم اینکه برای تمام این دختران، ارتباط با پسران در قالب کار و درس امری طبیعی تلقی می‌شود اما در فرآیند این تحقیق متوجه شدیم که مشارکت‌کنندگان حرف زیادی از روابط خود با جنس مخالف نمی‌زنند و احتمالاً آن را مربوط به همان اندورنی شخصی خود می‌دانند. این دختران رابطه با جنس مخالف را در شرایطی ممکن می‌دانند که در پستوی شخصی و به دور از دید اغیار صورت پذیرد. البته این دختران نیز زمانی، هزینه رابطه با جنس مخالف را می‌پذیرند که هدفشان از رابطه ازدواج باشد و لذا برای انتخاب شریک خود معیارهای سختی را در نظر دارند و نگاه آن‌ها به این موضوع تنها کسب تجربه نیست بلکه ساختن رابطه‌ای معطوف به ازدواج است. الف ۲۲ ساله در این خصوص می‌گوید:

من با یکی از پسرهای این اکیپ اوکی شدم. خیلی برام سخت بود که بگم آره یا نه. اگه عقلانی فکر می‌کردم از اول معلوم بود ما خیلی بهم نمی‌خوردیم. اون فقط دوست داشت که در لحظه به هر قیمتی بهش خوش بگذره. ولی از همدیگه خوشمون میومد. آخرش دیدم دیگه همیشه و تفاوت خیلی زیاده و رابطه رو تموم کردم.

۶. نتیجه‌گیری

طبق یافته‌های این تحقیق، عاملیت تغییر در دختران یزدی، وابسته به زمینه و محیط است. همانطور که پیشتر توضیح داده شد عاملیت دختران یزدی در بساخت زندگی‌شان به معنای انتخاب سیاست زندگی و تغییراتی در هویت خود است. داده‌ها نشان می‌دهد که این دختران بسیار هنجارشکن نیستند و تغییر محیط و بستر زندگی، شکل‌دهنده تغییرات اساسی در میان آن‌ها نیست. به عبارت دیگر مهاجرت به تهران برای دختران یزدی، ایجادکننده تغییرات وسیع نیست و آن‌ها همواره تلاش دارند به الگوهای فرهنگی و جمعی یزد پایبند بمانند. تهران محیط غریبه‌ای برای این دختران به حساب می‌آید و در این محیط به دلیل غریبگی، امکان هنجارشکنی وجود دارد. اما در محیط آشنای یزد، نظارتی قوی از سمت جامعه وجود دارد و این حس نظارت برای افراد خواهان تغییر، بسیار خسته‌کننده است. حس نظارت قوی در آشنایی مفرط ریشه دارد و دختران یزدی در بستر یزد احساس آزادی ندارند. منظور از بستر

آزادانه‌تر، بستری است که نظارت کمتری از سمت جامعه و خانواده اعمال می‌شود. درست است که محیط تهران، بستر تغییرات را فراهم می‌سازد اما در نهایت تغییرات نیز در چهارچوب‌های فرهنگی و جمعی رخ می‌دهند که بسیاری از دختران این چهارچوب‌ها را به صورت ناخودآگاه درونی ساخته‌اند. داده‌ها نشان می‌دهند که محافظه‌کاری این دختران به معنای پایندی سفت و سخت به سنت‌ها نیست بلکه آن‌ها آرام آرام تلاش می‌کنند ریشه‌های سنت‌ها را پیدا کنند و به جای آن‌ها بذره‌های جدید بکارند.

اگرچه این تحقیق در ابتدا به دنبال تفاوت میان دو گروه از دختران دانشجوی یزدی بود، اما در نهایت این نتیجه به دست آمد که دختران یزدی دانشجوی در دو بستر تهران و یزد بیش از آنکه از یکدیگر متفاوت باشند، بر اساس الگوهای مشابهی هویت خود را بر ساخت می‌کنند.

زیست‌جهان پستویی و عاملیت در اندرونی از مهم‌ترین مقولات ساخته‌شده در این تحقیق به حساب می‌آیند؛ زیرا به خوبی توضیح دهنده این موضوع هستند که چرا یزدی‌ها به دنبال تغییرات کلان نمی‌روند و به اصطلاح، محافظه‌کاری را چراغ راه خود قرار می‌دهند. دختران دانشجوی یزدی که نسل جوان به حساب می‌آیند نیز به همین شیوه زندگی می‌کنند. به عبارت دیگر راه زندگی مسالمت‌آمیز برای مردمان یزدی آن است که برای حفاظت از خود، زیست‌جهان پستویی بسازند و عاملیت خود را در اندرونی‌ها نشان دهند. این سبک زندگی باعث شده است که چالش‌های اساسی شکل نگیرد و کسی به دنبال برهم زدن نظم موجود نرود. از نظر دختران یزدی، نیازی به از بین بردن نظم موجود نیست بلکه تنها باید فضایی را مهیا کرد که نظم معمول جامعه در آن وجود نداشته باشد و در آن فضا بدون توجه به نظم معمول جامعه، این دختران هویت خود را بر ساخت می‌کنند. زیست‌جهان پستویی، امکان عاملیت در زندگی را برای دختران یزدی فراهم می‌سازد و از این مسیر است که دختران یزدی، هویت خود را آنگونه که تمایل دارند بر ساخت می‌کنند. اما امکان زیست بر اساس الگوهای فرهنگ جمعی را نیز از دست نمی‌دهند، بلکه با پوششی از زندگی جمعی در میان نامحرمانی که از زیست‌جهان پستویی آن‌ها با خبر نیستند حاضر می‌شوند و امکان زیست در هیچ یک از دو فضاها، اندرونی و بیرونی را از دست نمی‌دهند. این دختران خود را دارای عاملیت می‌دانند و بر این باور هستند که سیاست زندگی خود را انتخاب کرده‌اند و مقهور شرایط و بسترها نشده‌اند. برای دختران یزدی، پیشرفت در تحصیلات و کار از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است و آن‌ها پیشرفت در این دو حوزه را معنادهنده زندگی خود می‌دانند. دختران یزدی بذر ایجاد تغییرات و گذر از الگوهای فرهنگی را از همان سال‌های ابتدای نوجوانی خود می‌کارند و

با استفاده از تحصیلات و شغل از این بذر نگهداری می‌کنند تا روزی که زمان تغییرات فرا برسد. این دختران، تغییرات را محدود به زندگی شخصی خود می‌دانند و تمرکز خود را نیز بر این فضا معطوف می‌سازند. خانواده یزدی و حمایت‌های آن از فرزندان باعث شده است که آن‌ها برای خانواده خود حرمت قائل شوند و همواره در اقدامات خود به الگوهای خانوادگی وفادار بمانند و به قولی، کاری نکنند که آبروی خانواده در معرض خطر قرار بگیرد. اما مقوله محوری برای هر دو گروه از دختران یزدی، زیست در دوفضای هویتی است. به عبارت دیگر این سبک زندگی دختران یزدی است که در دو فضای متفاوت هویتی زیست داشته باشند و با ساخت اندرونی‌ها و زیست‌جهان پستویی، امکان زیست در دوفضای هویتی را برای خود مهیا سازند.

عاملیت در اتخاذ سیاست زندگی در میان دو گروه از دختران یزدی متفاوت است. آن‌هایی که در یزد به دانشگاه می‌روند در همان بستر و زمینه پیشین، یعنی جامعه و خانواده یزدی زیست دارند و همین باعث می‌شود که عاملیت آن‌ها بر اساس چهارچوب‌های فرهنگی شکل بگیرد. دخترانی که در آن بستر می‌مانند اندرونی‌های کوچکی می‌سازند که افراد بسیار محدودی اجازه حضور در آن‌ها را دارند. اما دخترانی که به تهران مهاجرت می‌کنند افراد زیادی را به اندورنی خود راه می‌دهند. از سوی دیگر داده‌ها مبین این موضوع هستند که مهاجرت به تهران و زیست در بستری متفاوت از یزد امکان بازاندیشی در هویت را فراهم می‌سازد و دختران یزدی وقتی به تهران مهاجرت می‌کنند همواره هویت خود را مورد بازاندیشی قرار می‌دهند. زیست در یک محیط جدید و فاصله از محیط‌های قبلی، چنین امکانی را برای دختران یزدی فراهم می‌سازد که در الگوهای زندگی خود تردید کنند و هویت خود را مورد بازاندیشی قرار دهند. این در صورتی است که برای دخترانی که در یزد می‌مانند چنین امکانی کمتر فراهم است و بازاندیشی آن‌ها نیز محدود به الگوهای فرهنگی و اجتماعی زندگی جمعی در یزد است.

به نظر می‌رسد دانشگاه و نقش بسترهای این حوزه در بازاندیشی و برساخت هویت دانشجویان، نیاز به تحقیقات بیشتری دارد. این تحقیق به دختران محدود شده است و در تحقیقات آینده می‌توان به سراغ پسران دانشجوی یزدی و یا سایر شهرها رفت و برساخت هویت آن‌ها را مورد بررسی قرار داد.

کتاب‌نامه

- اذانی، مهری، مجتبی حاتمی، و حسین حاتمی (۱۳۹۰)، *تحلیلی بر فرهنگ شهروندی در شهر یزد*، برنامه‌ریزی فضایی، ۱(۱)، ۸۱-۱۰۲.
- اسکندری، منصوره (۱۳۹۷)، *هویت اجتماعی دختران دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران*، سومین همایش بین‌المللی مدیریت، حسابداری، اقتصاد و علوم، همدان.
- اسکیدمور، ویلیام (۱۳۷۵)، *نظریه‌های جامعه‌شناسی؛ تفکر نظری در جامعه‌شناسی*، مترجمان علی محمد حاضری، احمد رجب زاده، سعید سبزیان، علی‌اصغر مقدس، و علی هاشمی گیلانی، تهران: تابان.
- اسلامی، بهروز، مروارید عارف‌منش، و مهدی دهقان چالشتی (۱۳۹۹)، *بررسی سبک زندگی دانشجویان استان یزد بر اساس الگوی آرمانی فارغ‌التحصیل شایسته نظام آموزش عالی ایران (بعد اجتماعی سیاسی)*، فرهنگ یزد، ۲(۳)، ۳۷-۶۴.
- افراسیابی، حسین، فهیمه خویبیری، شفیعه قدرتی، و سعید دشتی‌زاد (۱۳۹۵)، *عوامل اجتماعی مرتبط با امید جوانان به آینده (مطالعه دانشجویان دانشگاه‌های شهر یزد)*، مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۵(۳۱)، ۱-۲۰.
- افشانی، سیدعلیرضا، حسن سلمانی، و حمیده شیری محمدآباد (۱۴۰۰)، *عوامل اجتماعی مرتبط با مدیریت بدن در بین جوانان شهر یزد*، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۲۲(۴).
- افشانی، سیدعلیرضا، عباس عسکری ندوشن، اکبر زارع شاه‌آبادی، و سمیه فاضل نجف‌آبادی (۱۳۸۶)، *نقش مردان در تنظیم خانواده و کنترل باروری در شهر یزد*، رفاه اجتماعی، ۲۹-۵۲.
- افشانی، سیدعلیرضا، ندا جواهرچیان، و منصور حقیقتیان (۱۳۹۸)، *پروبولماتیک خودرهایبخشی در فضای مجازی؛ کاوشی کیفی از چگونگی ابراز خود در میان میکرواینفلوئنسرهای اینستاگرامی شهر یزد*، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۸(۱)، ۱۱۵-۱۴۳.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۱)، *هویت اجتماعی*، تورج یار احمدی، تهران: شیرازه.
- رحمانی، جبار و مهری طیبی نیا (۱۳۹۷)، *فرآیند تحول هویت اجتماعی زنان در تجربه گفتگویی نهاد دانشگاه (مورد مطالعه: زنان متأهل، شاغل و دانشجوی)*، جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۵(۱۱)، ۱۲۳-۱۵۱.
- رحیمی، زهرا، و علیرضا اعتدال (۱۴۰۰)، *تفکیک جنسیت در دانشگاه فرهنگیان از نگاه دانشجویان معلمان و استادان (مطالعه موردی: دانشگاه فرهنگیان یزد)*، مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، شماره ۲۳.
- زارع شاه‌آبادی، اکبر و محسن شهاب سامانی (۱۳۹۷)، *مطالعه تطبیقی بی‌تفاوتی اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و یزد*، فصلنامه توسعه اجتماعی، ۱۳(۲)، ۹۱-۱۱۶.
- زارع شاه‌آبادی، اکبر، و زکیه سلیمانی (۱۳۹۰)، *تبیین دوگانگی تصورات قالبی جنسیتی از نظر دانشجویان دانشگاه یزد*، رفاه اجتماعی، ۱۱(۴۱)، ۳۶۹-۳۹۸.

۱۰۴ پژوهش‌نامه زنان، سال ۱۵، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۳

زارع شاه‌آبادی، اکبر، و زینب میرعلی سیدخوندی (۱۳۸۹)، بررسی رابطه بین مردسالاری و بهداشت باروری در شهر یزد، انجمن جمعیت‌شناسی ایران، پیاپی ۹، ۷۴-۵۶.

زلفعلی فام، جعفر و مظفر غفاری (۱۳۸۸)، تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی دختران دانشجوی دانشگاه گیلان، پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، - (۳)، ۱۲۱-۱۴۰.

ساروخانی، باقر و مریم رفعت‌جاه (۱۳۸۳)، زنان و بازتعریف هویت اجتماعی، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۶۰-۱۳۳، (۲)۵.

عسکری ندوشن، سمیه، و فاطمه‌سادات موسوی ندوشن (۱۳۹۹)، اشتغال زنان و قدرت تصمیم‌گیری در خانواده: مطالعه تطبیقی زنان شاغل و غیرشاغل در شهر یزد، مطالعات پلیس زن، پیاپی ۳۲، ۱۱۱-۱۲۸.

عسکری ندوشن، عباس، فریده شمس قهفرخی، لیلا زندی، و محمدرضا رضایی (۱۳۹۸)، گذری بر جریان‌های اخیر مهاجرت در استان یزد، فرهنگ یزد، (۱)۱، ۸۳.

عسکری ندوشن، عباس، محمدجلال عباسی شوازی، و رسول صادقی، (۱۳۸۸)، مادران، دختران و ازدواج (تفاوت‌های نسلی در ایده‌ها و نگرش‌های ازدواج در شهر یزد)، مطالعات راهبردی زنان، ۱۱(۴۴)، ۷-۳۶.

فلیک، اووه (۱۴۰۱)، نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، ترجمه الهام ابراهیمی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی. فیروزجاییان گلوگاه، علی اصغر، و آزاده شفیعی (۱۳۹۶)، آسیب‌شناسی شهروندی زیست‌محیطی با تأکید بر بی‌تفاوتی زیست‌محیطی (مورد مطالعه: شهروندان شهر یزد)، مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۷(۲۵)، ۱۹-۴۲.

کیانی، مژده و زینب ترکان (۱۳۹۷)، هویت جمعی و احساس امنیت اجتماعی دانشجویان دختر دانشگاه‌های دولتی شهر بابل، مطالعات زن و خانواده، ۶(۱) (پیاپی ۱۱)، ۲۷-۴۸.

کیانی، مژده و سیامک نجفی (۱۳۹۷)، اعتماد اجتماعی و هویت اجتماعی؛ بازاندیشی در هویت اجتماعی زنان تحصیلکرده مورد مطالعه دانشگاه تبریز، زن و جامعه، ۹(۲) (مسلسل ۳۴)، ۳۴.

گیدنز، آنتونی (۱۳۹۴)، پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.